

**Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН
України**

**ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ
ДЛЯ ПІДГОТОВЧОГО, 1-4 КЛАСІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ
ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ**

КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ

**Сенсомоторний розвиток
Підготовчий, 1 класи**

**Автор: П'ята Марина Ігорівна, вчитель – дефектолог вищої
категорії, старший вчитель СНВК «Мрія» м. Києва**

Київ – 2015

Пояснювальна записка

Сенсорне виховання, спрямоване на формування повноцінного розвитку, служить основою пізнання світу, першою сходинкою якого є чуттєвий досвід, який отримує дитина від спілкування з навколишнім. Для дітей з особливостями у розвитку характерне поверхнєве сприйняття предмета, не вміння порівнювати його з іншими предметами. Сприймаючи новий предмет, дитині важко відрізнити його від інших, використати його властивості, обстежити його. Відсутність цілеспрямованих прийомів – аналізу, синтезу, порівняння, пошуку, повного розгляду та використання адекватних способів дій з предметом, веде до того, що діяльність дитини набуває хаотичного, неосмисленого характеру.

Сенсорний розвиток є фундамент загального розумового розвитку дитини, він необхідний для успішного навчання дитини залежить від рівня сенсорного розвитку дітей та сформованості перцептивних дій, тобто від того наскільки дитина чує, бачить, обстежує, дослуховується та в тісному взаємозв'язку з руховими навичками, завдячуючи чому формується цілісна інтегративна діяльність – сенсомоторна поведінка. Образ предмета, з яким проходить знайомство, складається на основі комплексу тактильних, зорових, кінетичних та кінестетичних уявлень. Ось тому, у зміст програми з розвитку сенсорних процесів включені завдання як на сприймання кольору, форми, величини та просторових відношень, так і на розвиток відчуття дотиком, смаком, слухом.

Метою проведення корекційних занять є корекція та розвиток сенсорно-перцептивних процесів та психомоторних умінь і навичок. Основними завданнями є:

- систематичне та цілеспрямоване формування сенсорних еталонів величини, форми, кольору предметів, їх положення у просторі;
- розвиток дрібної моторики та координації рухів через виконання спеціальних вправ на вдосконалення рухових якостей та координацію тонких рухів кисті руки;
- розвиток здатності виділяти деталі, елементи, ознаки предметів на основі їх сенсорного обстеження;
- сенсорне виховання чуттєвого досвіду дитини через вдосконалення роботи аналізаторів: слухового, зорового, тактильно – рухового, смакового, нюхового; супроводжувати процес розвитку просторових уявлень, формуючи просторову диференціація самого себе, уяву про схему тіла, у просторі і часі, уміючи порівнювати предмети, по-різному розміщені у просторі, уміння працювати з розрізними картинками, схемами;
- надавати допомогу у мовленнєвому оформленні знань.

Завдання сенсомоторного навчання у підготовчому та 1 класах є:

- продовжувати вчити дітей диференціювати кольори та їх відтінки і використовувати уявлення про колір у продуктивній діяльності;
- продовжувати вчити дітей диференціювати об'ємні та площинні форми, спів ставляти їх між собою та з предметами навколишнього, зображувати площинні форми;

- продовжувати формувати у дітей уявлення про відносність величини, будувати серіаційні ряди;
- закріпити у дітей уявлення про орієнтування у схемі власного тіла, продовжувати формувати сприймання простору;
- знайомити дітей з тим, що предмети, що оточують їх, мають різні якості поверхні;
- вчити дітей запам'ятовувати набори запропонованих слів і словосполучень;
- вчити дітей диференціювати звуки навколишньої дійсності;
- вчити дітей групувати предмети за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи суттєві ознаки.

Структура уроку:

I. Вітання. Створення ситуації успіху. Вправи на розвиток крупної моторики, логоритмічні вправи.

II. Обстеження.

Рекомендовані прийоми роботи: називання, порівняння, співставлення, обстеження з задіяванням зорового, слухового, тактильного аналізатора, намацування шляхом пересування долоней по предмету, підбери пару, викладання ряду, викладання орнаменту, вилучення зайвого, накладні, недомальовані, контурні та силуетні зображення, виділення за словесною інструкцією, виконання завдань з перфокартами, видозмінення, зображення (форми, величини), конструювання (форми, величини) непередметне, за схемою, Легоконструктор.

Фізпауза з виконанням завдань на слухову увагу, зорово – моторну координацію, просторові орієнтири.

III. Виконання виду роботи, вказаного у перспективному плані (тема уроку), дидактична гра на закріплення знань та гра «Чарівний мішечок», робота з просторовими орієнтирами.

Фізпауза з елементами самомасажу для частин обличчя, моторики рук та дихання.

IV. Підсумок уроку. Релаксація.

Блок 1

Діагностика.

Виявлення рівня розвитку сенсорних та психомоторних процесів.

Обстеження дрібної моторики.

Розвиток графомоторних навичок, тонких рухів рук.

Обстеження просторових уявлень.

Блок 2. Форма

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати на кінець навчання
1. Квадрат та прямокутник. Називання геометричних форм Співвіднесення форми	1. Чотирикутники, трикутники. Називання геометричних форм.	Знають назви геометричних форм. Співвідносять форму

<p>предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу. Частини обличчя (передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).</p>	<p>Співвіднесення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу. Конструювання фігур з паличок. Частини тулуба та обличчя (передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).</p>	<p>і предмет.</p>
<p>2. Чотирикутники. Створення комбінацій з кількох геометричних форм для створення цілісних схематичних зображень. Частини тулуба (передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).</p>	<p>3. Складання однієї геометричної форми з інших форм. Ігри типу «Геометрична мозаїка», «Конструктивні трикутники».</p>	<p>Складають геометричну форму з частин, інших форм.</p>
<p>4. Складання однієї геометричної форми з інших форм. Обведення шаблонів та трафаретів, їх розфарбовування та штрихування.</p>	<p>3. Багатокутники. Називання геометричних форм Співвіднесення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу.</p>	<p>Співвідносять форму і предмет.</p>
<p>5. Трикутники. Називання геометричних форм Співвіднесення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу. Виклади тваринку (схема тіла).</p>	<p>4. Складання однієї геометричної форми з інших форм. Конструювання багатокутників з паличок.</p>	<p>Складають геометричну форму з частин, інших форм.</p>
<p>6. Складання однієї геометричної форми з інших форм. Обведення шаблонів та трафаретів, їх розфарбовування та штрихування.</p>	<p>5. Об'ємні та площинні фігури куля, куб, дах (призма), брусок. Коректурна таблиця форм (просторові напрямки). Гра «Збірно – розбірна іграшка»</p>	<p>Співвідносять об'ємну форму з площинними аналогами.</p>
<p>7. Круг та овал. Називання геометричних форм. Співвіднесення форми</p>	<p>6. Будування предметів за схемою з паличок.</p>	<p>Вміють аналізувати схему, вибирати з набору будівельного</p>

предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу.		матеріалу необхідні форми.
7. Обведення шаблонів та трафаретів, їх розфарбовування та штрихування. Гра «Геометрична мозаїка».	7. Будування предметів за зразком.	Вміють аналізувати фото, співвідносять частину предмету з формою, вибирати з набору будівельного матеріалу необхідні форми.
8. Об'ємні фігури. Називання геометричних форм Співвіднесення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон. Визначення форми в предметах навколишнього світу.	8. Будування предметів за схемою.	Співвідносять об'ємну форму з площинними аналогами.
8. Непредметне конструювання.	9. Конструювання з мозаїки.	Аналізують зразок, помічають зміни і виправляють за зразком.

Блок 3. Величина.

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати на кінець навчання
Великий – маленький (викладання 3 параметрів по величині) Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів. Вгорі – внизу. Попереду – позаду (передавати просторові відношення предметів).	Великий – маленький (викладання до 5 параметрів по величині). Ознайомлення з відносністю величини (хлопчик низький по відношенню до тата, але високий по відношенню до молодшого брата). Вгорі – внизу. Попереду – позаду(передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).	Викладають параметри по величині. Виконують завдання на порівняння. Називають ознаки величини.
Довгий – короткий.	Довгий – короткий.	Викладають

Групування предметів за зразком величини. Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів.	Групування предметів за зразком величини. Відносність величини.	параметри по величині. Виконують завдання на порівняння. Називають ознаки величини.
Високий – низький. Групування предметів за зразком величини. Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів Зліва – справа (передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).	Високий – низький. Групування предметів за зразком величини. Відносність величини. Зліва – справа(передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).	Викладають параметри по величині. Виконують завдання на порівняння. Називають ознаки величини.
Широкий – вузький. Групування предметів за зразком величини. Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів.	Широкий – вузький. Групування предметів за зразком величини. Відносність величини.	Викладають параметри по величині. Виконують завдання на порівняння. Називають ознаки величини.
Товстий – тонкий. Групування предметів за зразком величини Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів Робота з прийменниками(передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).	Товстий – тонкий. Групування предметів за зразком величини. Відносність величини. Робота з прийменниками (передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях).	Викладають параметри по величині. Виконують завдання на порівняння. Називають ознаки величини.

Блок 4. Колір

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати
Чотири кольори	Кольори та відтінки. Коректурна таблиця кольорів (просторові напрямки)	Виконують завдання на порівняння кольорів.
Досліди з кольорами (змішування, утворення)	Досліди з кольорами	Приймають активну участь у дослідницькій

		роботі, висловлюють припущення.
Викладання серіаційного ряду – сім кольорів		
Досліди з кольорами (змішування, утворення)		

Блок 5. Тактильно-рухове сприйняття

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати
<p>Пластмаса, дерево, залізо (тепле – холодне). Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».</p> <p>Робота з коректурними таблицями (простір).</p>	<p>Поняття фактури (вивчені у підготовчому класі). Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Розфарбовування предметів, розпізнаних в результаті тактильного обстеження. Вибір предметів на дотик за словесним описом.</p>	<p>Впізнають предмети на дотик. Розрізняють та називають пластмасу, дерево, залізо.</p>
<p>Скло, камінь. Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».</p>	<p>Досліди з тканинами. Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження.</p>	<p>Впізнають предмети на дотик. Розрізняють та називають скло, камінь, тканину.</p>
<p>Гума, асфальт . Впізнавання</p>	<p>Тканина (вивчені у</p>	<p>Впізнають предмети на</p>

<p>предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».</p>	<p>підготовчому класі). Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Розфарбовування предметів, розпізнаних в результаті тактильного обстеження.</p>	<p>дотик. Розрізняють та називають тканину, гуму.</p>
<p>Дослідницька робота. Вибір предметів на дотик за словесним описом.</p>	<p>Досліди, Д/Г «Вдягни ляльку». Вибір предметів на дотик за словесним описом.</p>	
<p>Тканина: мішковина, шерсть, хутро. Робота з прийменниками. Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».</p>	<p>Ґрунти, вода. Розфарбовування предметів, розпізнаних в результаті тактильного обстеження. Вибір предметів на дотик за словесним описом.</p>	<p>Впізнають предмети на дотик. Розрізняють та називають ознаки ґрунту, води, піску. Активно приймають участь у дослідницькій діяльності, висловлюють припущення.</p>
<p>Тканина: товста фланель, ситець, бязь. Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового</p>	<p>Тканина: шовк, атлас, шифон. Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового</p>	<p>Активно приймають участь у дослідницькій діяльності, висловлюють припущення. Вчать ся презентувати результати своїх досліджень.</p>

обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».	обстеження. Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».	
	Ігри з тканиною, Д/Г «Вдягни ляльку» Вибір предметів на дотик за словесним описом	
Пісок, вода. Ігри та досліди Вибір предметів на дотик за словесним описом.	Пісок, вода. Ігри та досліди Вибір предметів на дотик за словесним описом.	Активно приймають участь у дослідницькій діяльності, висловлюють припущення. Вчать ся презентувати результати своїх досліджень.

Блок 6. Слухове сприйняття.

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати
Голоси людей (емоції, сила голосу) . Визначення місця розташування та інтенсивність звуку.	Звуки людей та тварин. Визначення місця розташування та інтенсивність звуку	Називають місце розміщення звуку.
Звуки тварин. Визначення місця розташування та інтенсивність звуку.	Звуки природи. Диференціювання шумів явищ природи з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів.	Диференціюють шуми явищ природи.
Звуки природи Диференціювання шуми явищ природи з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів	Культурні звуки (музика, інструменти) Визначення місця розташування та інтенсивність звуку	Диференціюють звуки музичних інструментів.
Культурні звуки (музика, інструменти). Визначення місця розташування та інтенсивність звуку.	Трудові звуки (виробничі шуми) Диференціювання побутових шумів з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів	Диференціюють звуки побутових шумів.
Трудові звуки (виробничі шуми) Диференціювання	Сигнальні звуки (тривожні, спеціальні машини).	Диференціюють сигнальні звуки

побутових шумів з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів	Диференціювання звуку з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів.	
Сигнальні звуки (тривожні, спеціальні машини) Диференціювання звуку з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів	Диференціювання слів, близьких за складовою структурою. Виділення заданого слово із запропонованої фрази та відзначення його дією (оплесками, підняттям руки, прапорця).	Виконують завдання на розвиток слухової уваги.

Блок 7. Смакові та нюхові відчуття.

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати
Солоне, солодке, кисле. Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики . Ігри	Солоне, солодке, кисле. Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики. Ігри	Описують смакові характеристики предметів.
Варене, сире. Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики . Ігри	Варене, сире. Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики Ігри	Описують смакові характеристики предметів.
Продукти на смак. Створення продуктів, сприйнятих на смак, в різних видах продуктивної діяльності. Ігри	Продукти на смак та запах. Створення продуктів, сприйнятих на смак, в різних видах продуктивної діяльності. Ігри, означення їх словом (так пахне хліб, це сік...)	Описують смакові характеристики предметів.
Прості запахи (Приємні та неприємні) Диференціація запахів за групами	Запахи – подразники, відштовхуючі (ліки, лаки...) Диференціація запахів за групами	Описують характеристики предметів на запах.
Продукти, рослини.... на запах. Диференціація запахів за групами	Аромати (парфуми, кава, спеції). Визначення. Диференціація запахів за групами	Описують характеристики предметів на запах.

Блок 8. Часові уявлення

Теми уроків:

Підготовчий клас	Перший клас	Очікувані результати
Частини доби (що ми робимо, події)	Дні тижня, частини доби	Розрізняють частини доби, називають дні тижня по порядку та від названого дня (частини доби)
Вчора, сьогодні, завтра	Вчора, сьогодні, завтра, було, є, буде	Викладають послідовність малюнків і позначають словом часовий простір.
Дні тижня	Пори року, місяці	Розрізняють пори року, називають пори та місяці по порядку та від названого місяця.
Пори року, місяці	Немовля - старість	Знають і викладають предметний ряд, пов'язаний з періодами життя людини. Співставляють членів своєї родини з періодами життя.
Немовля - старість	Годинник	Знають, як визначити повний час за годинником. Розуміють як рухається час.